

ШАИР ВӘ ВӘТӘН

Вәтәни—ана юрдуу севмәк һис-си, бүтүн классик әдәбиятымызын әсәс рунуу тәшкил эдир. Бу һис бизә әдәдамыздан кечмишдир. Улу бабаларымыз мидиялыларын тарихи гәһрәманлыг мубаризәләри, Бабәкин, Корәгдунун, Сәттар ханын халг вә вәтән уғрунда чанларындан кечмәләри ядымыздан чыхмамышдыр.

Вәтән тәһлүкә гаршысында галдыгда она гаршы олан мәнәһәбәт даһа да артыр. XX әср әдәбиятымызын көркәмли нүмәйәндәләриндән бири олан Аббас Сәһһәтин дә ярадычылыгы вәтәнин тәһлүкәли бир вахтында чичәкләнмәйә башламышды. О заман доғма торпағымызын бу мубаризә оғлу, вәтәни аная, инсанлары исә онун өвләдына бәһзәдәрәк, һамыны халга вә вәтәнә хидмәт әтмәйә чагырырды. О, дейирди ки, мәнфәәт вермәйи бачаран һәр бир кәс вәтәнә хидмәт әтмәлидир. Ана, һүчүмлара мәрүз олдугда оғул онун дәрдинә шәрик олмалыдыр.

Мәнфәәт вермәйи билдикдә, бачардыгда сәнә—
Борч дейилми әдәсэн нәф'ли хидмәт вәтәнә!
Ананын дәрдинә өвләды шәрик олмазмы?
Ананын һалы вәхим олса оғул солмазмы!

Бу сөзләрдә вәтәнә дәрин мәнәһәбәт бәсләйән бир вәтәндәшын, вәтәндән илһамыны алан бир сәнәткарын көнүл чырпынтылары дуолмагдәдыр. Аббас Сәһһәтин фикринчә гәлби, вичданы сәхта олмаян һәр бир кәс вәтәнин имдадына гошмалыдыр. Бахын, шаир бу барәдә өз фикрини нечә изаһ эдир:

Һәр кимин гәлби, я вичданы дейилдир сатылыг,
Һәр кимин даш кими йохдур үрәйиндә гатылыг,
Милләтин һалыны көрдүкдә кәрәклир янсын,
Дәрдинә галмағы даим өзүнә борч сансын!

лиясы Н һәрби кәмисинин икинчи кандидаты К. К. Чисти, Сталин чулара охуяркән.
Фото—С. Кулишовундур (АзәрТА).

О заманки вәтән оғлунун вәзифәси, һәгигәтин үзүндән пәрдәни көтүрмәк, ону мейдана чыхармагдан ибарәт иди. Бүтүн ярадычылыгы бою азадлыг уғрунда мубаризә эдән шаир, һәгигәт йолунда өлүмә дә һазыр олдуғуну язырды. О, чох яхшы билирди ки, һәгигәт мәғлүб олан дейилдир, кеч-тез һагг тәрәфдарлары гәлиб кәләчәкдир. Буна бүтүн варлыгы илә инанан шаир халгы мубаризәйә чагырараг язырды:

Сән мукәфатыны инсанлыға хидмәтдә ара,
Әбәди зөвгү, тәсәлнини һәгигәтдә ара!
...Уйма алчаглара, сән тайири-үлвийәтсән,
Ғач әсарәтдән әкәр ашиги-һүррийәтсән.
Сән кәрәк раһи-һәгигәтдә чаһандан кечәсэн,
Ханимандан кечәсэн, баш илә чандан кечәсэн.
Шаир олдур ки, һәгигәтләрдә дилдәдә ола,
Шаирин фикри, хәялы кәрәк азәдә ола!

Аббас Сәһһәт азадлыгы абстракт шәкилдә тәсәввүр әтмирди. О, билирди ки, бу азадлыг ган баһасына әлдә әдиләчәкдир. Она кәрә дә Аббас Сәһһәт ярадычылыгында үмүмән, мүчәррәд шәкилдә олан «азадлыг»дан дейил, конкрет олараг мубаризәләр нәтичәсиндә әлдә әдилән азадлыгдан данышылырды. Белә азадлыгы вәтәнин вәзийәти илә әләгәдар эдән шаир бүтүн халгы вәтәнин имдадына чагырараг дейирди:

Сайылырсан вәтән өвләдларынын бир фәрди,
Вәтән имдадына иштә чагырыр һәр фәрди.

О заманки шәраитдә Аббас Сәһһәт һәлә үрәйиндәки сөзләри тамамилә олдуғу кими демәк һүгүгүндән мәнрум иди. Буна бахмаяраг о, енә өз вәзифәсини еринә етирир вә азад фикирләрин йыйлмасына мане олан шәраитә гаршы үсянкар сөзләрини дейирди:

Вәтәнә, милләтә санма дейиләм дилдәдә,
Язмаг олмаз фәгәт олмазса гәләм азадә.
Һәггә, намуса, ничатә, гәләмә анд олсун!
Әршә, фәршә, күнәшә, сүбһ дәмә анд олсун!
Чох һәгигәт мәнә тәлгин эләйир вичданым,
Йохдур ондан бирини сөйләмәйә имканым.

Аббас Сәһһәтин ярадычылыгындаки вәтән севкиси онун өз шәхсийәти илә әләгәдар олан шеирләриндә дә өзүнү көстәрир. «Тәрчүмейи-һалым» адлы шеириндә өз вәзийәтини тәсвир эдән шаир дейирди ки:

Шишә чәкәсәз дә дирийкән әтими,
Атмарам мән вәтәнү-милләтими.
Мәсләким тәрчүмейи-һалымдыр,
Лүтфи-һаг гәйәйи-амалымдыр!
Шаир бу идеяны әсәс мәсләки, гәйәси вә бүтүн һаяты (тәрчүмейи-һалы) һесаб эдир.

Ачизлик көстәрән, өз кәлкәсиндән горхан, гызғын мубаризә сәһһәсиндән кери чәкилмәйә чан атан адамлар Аббас Сәһһәтин шеирләриндә тәнгид атәшинә тутулурулар.

«Һарая истәр исән зорла апар,
Мәркәзиндән ери ләзимса гошләр» дейән шаир инсанын гүввәсинә ияһәтир вә һәр сәһәдә гүввәтлә олмәгдә арзу эдирди.

О, гара гүввәләрин арадан көтүрүлмәсинин дә халгын бирлик гүввәси нәтичәсиндә олачагына ияһәтирды.

Халгы даими олараг әсарәтдә сәләмаға чалышан системаны арадан галдырмаг үчүн Аббас Сәһһәт халгы сәләһли һүчүмлара, революшюнардулар сьрасына дахил олуб гәһрәманчасына вурушмаға чагырырды. Бу чәһәтдән онун «Әһмәдин гәһрәти» адлы кичик поэмасы характерликдир. Бу поэмәдә вәтәнин, халгын мудафиәсинә чалышан көнүдләрин фәдакарлыгындан бәһс эдилди. Әһмәд бу фәдакарлардан биринур, ону мудафиә әтмәк үчүн чәһәд кәдир. О, аслан кими вәтән уғрунда чаныны фәдә эдән гәһрәманларын мейитләри үзүриндән атлапараг «мән дә бурда өлүб дәнмәләр кери»—дейә дүшмәнә һүчүм эдилди. Гызғын вуруш заманы Әһмәд сәһһә голундан яраланырса да кери дәнмәйир. Мүһарибә фәдаиләрин гәләбәси илә гуртарыр:

Бу һал илә әсрә²⁾ гәдәр мүһарибә узанды,
Нәтичәдә фәдаиләр шанлы зәфәр газанды.

Бу шанлы зәфәрдән гайыдан бәһмәд аиләси илә ачыг алынла көрүшүр. Аббас Сәһһәтин бу тәсвирә шеири онун вәтәнә олан мәнәһәбәти бир даһа нүмайиш әтдирир.

Аббас Сәһһәтин халга, вәтәнә олан мәнәһәбәти онун тәрчүмәләриндә дә өзүнү көстәрир. Хүсуслик Пушкин, Лермонтов вә башга бөйүк классик рус шаирләринин вәтән әшгилә долу олан әсәрләри Аббас Сәһһәтин үрәйиндән хәбәр веририр. Бир мүгәддәс мәнәһәбәт илә мұддә Вәтәни, ханиманы чох севирик. Көрүрәм мән юхумда һәр ахши О мубарәк мөканы чох севирик. Бүкүн чәһәләрдә бөйүк вәтәнә мизин әсәрәт алтына алмаг истәһазғын фашизмә гаршы гәти әлдүдирим мубаризәсин апардығымыз бир заманда мүгәддәс вәтәнин истиклялийәти уғрунда йорулмадан чалышан бөйүк вәтәнпәрвәр шаир Сәһһәт дә бизимләдир.

Бүкүн Сәһһәт дә өзүнүн әлһамисралары илә бизи вәтән уғрунда мубаризәйә чагырыб дейир:

Вәтән уғрунда кәрәк шәхс фәдакар олсун,
Бөйлә мөвсүмдә ятан кимсалар ар олсун!

ЧӘФӘР ХӘНДАН

²⁾ Әср—икинди (ахшам) чагы.